

Теорія і методика управління освітою

УДК 37.09

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18320068>

**Сучасні підходи до профорієнтації молоді в умовах воєнного часу:
нові акценти та інструменти**

Долід В'ячеслав Валентинович

кандидат історичних наук, доцент,

заступник директора з науково-педагогічної та навчальної роботи,

Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,

вул. В. Чорновола, 74, Рівне, Україна, 33028

<https://orcid.org/0000-0002-8445-5410>

Бобрикова Юлія Сергіївна

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри методики викладання і змісту освіти,

Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,

вул. В. Чорновола, 74, Рівне, Україна, 33028

<https://orcid.org/0000-0002-9035-0535>

Лагодич Микола Миколайович

кандидат наук з богослов'я, кандидат історичних наук,

доцент кафедри філософії та культурології,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Україна, 58002

<https://orcid.org/0000-0003-1299-0948>

Прийнято: 04.01.2026 | Опубліковано: 20.01.2026

Анотація: Мета. Дослідження зосереджене на обґрунтуванні ролі якісної професійної орієнтації молоді в часі війни, аналізі потенційних можливостей сучасних підходів до її реалізації. **Методи.** У процесі дослідження було використано наукові методи аналізу та синтезу, формалізації, теоретичного групування, логічного узагальнення результатів. **Результати.** У дослідженні зацентовано увагу на впливі умов воєнного часу на систему професійної орієнтації молоді. Розглянуто окремі концепти проєкту Концепції професійної орієнтації та кар'єрного консультування у системі освіти України на 2025–2027 роки. Обґрунтовано, що сучасні підходи до профорієнтації молоді мають бути зосереджені на забезпеченні конкурентоспроможності випускників на ринку праці, формуванні їх цілісної особистості для усвідомленого здійснення власного вибору освітньо-професійної векторності. У статті проаналізовано основні підходи до реалізації профорієнтації на різних рівнях шкільної освіти, на основі ключової формули цілісного комплексного підходу, інклюзивності, нівелювання гендерних і соціально-психологічних стереотипів і обмежень. Зацентовано, що профорієнтація молоді в часі війни має містити в основі методологію особистісно орієнтованого підходу, що передбачає креативність та діалогічність, стимулювання індивідуального розвитку, забезпечення можливості прийняття самостійних рішень. **Висновки.** У статті обґрунтовано важливість інтеграції інноваційних концепцій професійної орієнтації молоді в часі воєнних викликів, що мають бути спрямовані на розвиток «м'яких» навичок та психологічну підтримку випускників закладів загальної середньої освіти для реалізації коректного вибору освітньо-професійного спрямування особистісної самореалізації. Доведено, що профорієнтація в сучасному контексті має асимілювати концепти креативності, індивідуалізації освіти та комунікаційно-соціальної спрямованості.

Ключові слова: професійний вибір, ринок праці, вибір професії, Нова українська школа, самореалізація, ціннісні орієнтації, професійне самовизначення.

Modern approaches to career guidance for youth in wartime conditions: new emphases and tools

Dolid Viacheslav

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Deputy Director for Scientific, Pedagogical and Academic Affairs,
Rivne In-Service Teacher Training Institute,
74 V. Chornovola St., Rivne, Ukraine, 33028
<https://orcid.org/0000-0002-8445-5410>

Bobrykova Yuliia

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Teaching Methods and Educational Content,
Rivne Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education,
74 V. Chornovola St., Rivne, Ukraine, 33028
<https://orcid.org/0000-0002-9035-0535>

Lahodych Mykola

PhD in Theology, PhD in History, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy and Cultural Studies,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
2 Kotsiubynskoho St. Chernivtsi, Ukraine, 58002,
<https://orcid.org/0000-0003-1299-0948>

Abstract: Objective. The study focuses on substantiating the role of high-quality vocational guidance for youth in wartime, analyzing the potential opportunities of modern approaches to its implementation. **Methods.** The research process used scientific methods of analysis and synthesis, theoretical grouping, formalization, and logical generalization of results. **Results.** The study focuses on the impact of wartime conditions on the system of professional orientation of youth. It examines individual concepts of the draft Concept of Professional Orientation and Career Counseling in the Education System of Ukraine for 2025–2027. It is substantiated that modern approaches to youth career guidance should be focused on ensuring the competitiveness of graduates in the labor market, forming their holistic personality for the conscious implementation of their own choice of educational and professional vectority. The article analyzes the main approaches to the implementation of career guidance at different levels of school education, based on the key formula of a holistic comprehensive approach, inclusiveness, leveling gender and socio-psychological stereotypes and limitations. It is emphasized that career guidance of youth in wartime should be based on the methodology of a personally oriented approach, which involves creativity and dialogicity, stimulation of individual development, and ensuring the possibility of making independent decisions. **Conclusions.** The article substantiates the importance of integrating innovative concepts of professional orientation of youth in times of military challenges, which should be aimed at the development of "soft" skills and psychological support of graduates of general secondary education institutions for the implementation of the correct choice of educational and professional direction of personal self-realization. It is proved that career guidance in the modern context should assimilate the concepts of creativity, individualization of education and communicative and social orientation.

Keywords: professional choice, labor market, choice of profession, New Ukrainian School, self-realization, value orientations, professional self-determination.

Постановка проблеми. Готовність випускників закладів загальної середньої освіти до активної та успішної професійної реалізації детермінується не тільки обсягом і якістю набутих знань і навичок, але й рівнем їх загальної підготовленості до самостійної життєдіяльності. Війна створила нові виклики для фахової реалізації молоді, що потребує актуалізації підходів до профорієнтації. Окремі наративи знайшли відображення у проєкті Концепції професійної орієнтації та кар'єрного консультування у системі освіти України на 2025–2027 роки (далі – Концепції), де конкретизована ключова ідея формування в школярів цінностей праці для самореалізації, професійного зростання і безперервного особистісного саморозвитку.

Вищезазначена Концепція покликана закласти основи сучасного інноваційного бачення профорієнтаційної діяльності, що має спрямованість на укріплення вірного вибору молоддю власної траєкторії освітньо-професійного розвитку. У світлі воєнних кризових викликів для працевлаштування та особистісної реалізації молоді здобувач освіти має проявляти адаптивність та гнучкість, уміти використовувати потенційні можливості та бути резильєнтним до непрогнозованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні теоретико-методологічні підходи до формування та впровадження системи професійної орієнтації репрезентовані у численних дослідженнях науковців. Аспектам формування готовності до професійного самовизначення приділяють приділена увага науковців З. Охріменко [2], Г. Берегова та ін. [3], О. Пильтяй [4]; у працях Н. Павлик [5], Є. Хоменко [6], Є. Сірий та ін. [7] розглядаються сучасні ціннісні аспекти та тенденції розвитку кар'єрно-професійних устремлінь.

Динаміка актуального ринку зазнає впливу війни, що детермінує основні тенденції у пріоритетах освітньо-професійного вибору молоді. Цим питанням присвячені публікації О. Половцев, О. Зубаль [8], М. Міщенко, Ш. Шаповалюк [9], В. Амеліна [10]. Водночас, В. Лозовецька, Т. Ханецька [11], Ю. Кривенчук,

О. Грицик [12] вбачають одним з основних векторів сучасного удосконалення підходів до професійної орієнтації залучення потенціалу інтернет-ресурсів. Разом із тим, питання апгрейду стратегії профорієнтації молоді у часі воєнних викликів розглянуте фрагментарно і потребує ґрунтовних досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальні кризові виклики воєнного часу спричиняють малопрогнозовані зміни на ринку праці, що не було попередньо досліджено в межах наукового дискурсу. Існує необхідність у розробленні та впровадженні принципово нових підходів до системи професійної орієнтації молоді.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування ролі якісної професійної орієнтації молоді в часі війни, аналіз потенційних можливостей сучасних підходів до її реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прийнята в Україні профорієнтаційна політика, що провадиться в рамках реалізації реформи НУШ, відповідає основним концептам освітньо-професійної орієнтації в європейській спільноті та містить в основі досягнення цілей сталого розвитку, до яких належить забезпечення рівних можливостей для якісної освіти та безперервного самовдосконалення. Відповідно до цієї програми, реалізація профорієнтації відбувається за участю педагогів, учнів та їх батьків, роботодавців та громадських організацій, а школи володіють функціоналом самостійного розроблення та впровадження профорієнтаційних активностей на основі аналізу тенденцій ринку праці та місцевих потреб.

Безпосередня діяльність щодо професійного самовизначення молоді полягає в забезпеченні освітньої діяльності, яка має на меті стимулювання учнів до усвідомленого вибору подальшої освітньо-професійної спрямованості за допомогою раціонально-емоційного впливу [13, с. 75-90]. Також, вагома роль відводиться формуванню та укріпленню ціннісно-орієнтованого відношення молоді до перспективної освітньо-професійної діяльності, етичної взаємодії,

становленню стійкої й активної громадянської позиції, послідовному впровадженні концептів соціальної відповідальності у профорієнтаційну діяльність. При цьому соціально відповідальна позиція педагогів має знаходити практичне вираження у забезпеченні умов для успішного особистісного зростання учнів, інтеграції їх до освітніх та суспільних активностей та ініціатив, залучення до спільного прийняття рішень, розвитку спільноти закладу освіти.

Сучасні можливості інформаційно-комунікаційних систем та цифрові рішення дають змогу суттєво оновити традиційну систему профорієнтаційної діяльності в закладах загальної середньої освіти. Наприклад, за допомогою мобільних застосунків майбутні абітурієнти отримують розширений доступ до інформації про майбутню професію, кваліфікаційні вимоги, можуть пройти відповідні тестування, визначити власні можливості та лімітуючі чинники для вибору певного фаху. Іншим прикладом можуть слугувати цільові онлайн-платформи, які забезпечують рівний доступ учнів до інформації, без обмежень у просторі та часі, підвищують якість профорієнтаційної діяльності, сприяють мінімізації помилкових рішень при виборі молоддю професійного спрямування.

Такий підхід дозволяє успішно ідентифікувати пріоритетні інтереси та можливості майбутніх абітурієнтів, визначити ключові цілі та устремління, а також лімітуючі чинники, що можуть мати вплив на перспективні професійні досягнення [14, с. 25-35]. Важливим функціоналом наділені сучасні можливості віртуальної та змішаної реальності, що дозволяють зануритись у реальне професійне середовище, відчути переваги та труднощі, візуалізувати складні поняття. Також, доцільним вбачається проведення відеоконференцій та вебінарів для подання інформації про певну професію у практико-орієнтованому форматі.

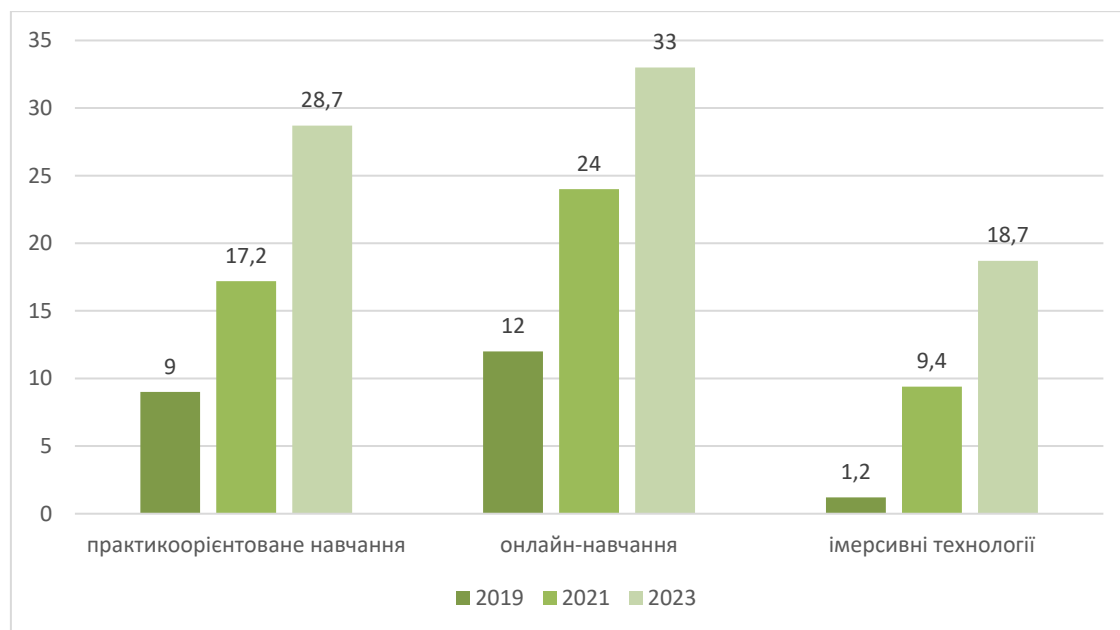
У актуальному психолого-педагогічному просторі стратегія профорієнтації має враховувати методи та засоби практичної допомоги молодій особистості щодо вибору освітньо-професійного спрямування, виходячи з її пріоритетів, можливостей, індивідуально-психологічних особливостей, потреб

ринку праці. У контексті професійного становлення сучасної молоді важливим стає не лише володіння професійними вміннями, знаннями та навичками (hard skills, котрі оперують дефініціями, знаннями, особистісним досвідом та піддаються індикаторно-категорійній оцінці), але й готовність до постійного саморозвитку, навички пошуку нестандартних рішень проблемних ситуацій, вміння налагодити командну роботу. Сучасний молодий фахівець, що володіє soft skills, вільно комунікує, має розвинену здатність до самоконтролю, емоційний інтелект, інноваційне мислення та креативність, проявляє неабияку ефективність у стресовій ситуації [15, с. 71-78].

Низка досліджень OECD Skills Studies [16], що були спрямовані на апгрейд стратегії підготовки сучасних випускників до професійної діяльності, демонструють динаміку інноваційності та якості навчальних підходів за останні роки у європейських країнах (рис.1).

Рисунок 1

Впровадження інноваційних методик навчання у ЄС, %

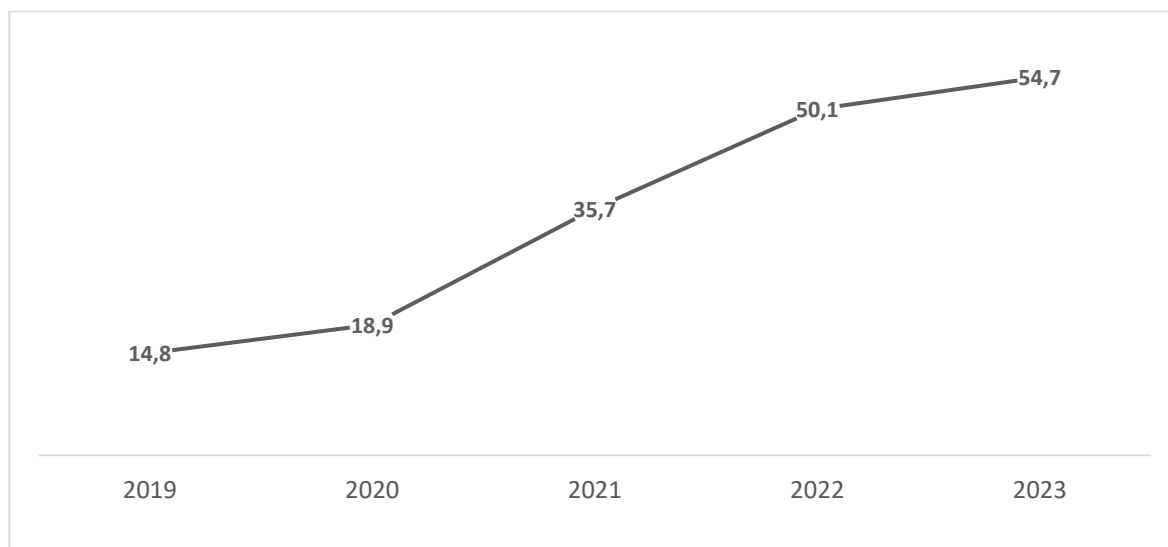
Джерело: систематизовано авторами на основі [16]

Як свідчать результати вищезазначених досліджень, у європейському освітньому просторі розвивається тенденція впровадження сучасних методик навчання. Цей досвід доцільно перейняти й українській системі освіти, що слугує базисом для успішної профорієнтації молоді. Такий підхід дозволить уникнути вибору учнями «застарілих» професій та подальших складнощів фахової й особистісної реалізації, забезпечить оптимальний розподіл і використання робочої сили відповідно до можливостей працівника та потреби у представниках певних професій.

Окрім того, варто зауважити, що середовище вищої освіти в Україні активно інтегрує цифрові технології навчання (рис. 2), а отже майбутні абітурієнти мають бути підготовлені до цього ще у школі. Можливості цифровізації освіти, які доцільно застосовувати у контексті розвитку професійної спрямованості шкільної молоді – автономність та індивідуалізація навчання, колективна робота через інтерактивні платформи, творчість через мультимедійні проекти, розвиток комунікативні навички шляхом онлайн-обговорення.

Рисунок 2

Впровадження цифрових рішень у вищій освіті України, %

Джерело: систематизовано авторами на основі [17]

Таким чином, цілісна система професійної орієнтації молоді має формуватись на основі традиційних ключових принципів (принцип усвідомленого вибору професії та активності у професійному самовизначенні; спрямованість на професійний розвиток тощо) із врахуванням цифрового розвитку та викликів воєнного стану (дистанційний формат освіти, внутрішні переміщення із небезпечних територій, загальне зниження якості освіти, стан хронічного стресу, деструкція ментальності, руйнування соціальних зв'язків, трансформація цінностей тощо) [18, с. 145-148].

Уже на сьогодні стає очевидним, що трансформації на ринку праці України продовжаться і в післявоєнний період: попри складність прогнозування, основними професіями стануть ті, що пов'язані з відбудовою інфраструктури, інженерно-архітектурне спрямування, сфера розробки озброєння, ІТ-спеціалісти, педагоги, медики. Нову тенденцію демонструє статистика з богословської освіти в Україні, що вказує на її зростаючу популярність в контексті повномасштабної війни та формування громадянського суспільства та при наявності відповідних програм у багатьох освітніх закладах.

Можна стверджувати, що на нинішньому етапі відбуваються важливі масштабні зміни у світі професій, що володіють як позитивним, так і негативним значенням. І такі тенденції наділені власною специфікою прояву в воєнних реаліях України, що має бути відображено в системі профорієнтації молоді. Так, з однієї сторони, з'являються нові професійні напрямки для розвитку відкритого демократичного суспільства з ринковою економікою та необхідністю стабільного функціонування військової сфери, водночас з іншої сторони – низка престижних професій нещодавнього минулого стрімко втрачають престиж.

Поняття професійного вибору трансформується у часі війни. На сьогодні фаховий вибір молоді людини – це не лише засіб матеріального забезпечення життєдіяльності, але й спосіб віднайти власне місце в відкритому

демократичному суспільстві, інструмент особистісної реалізації та самовираження. Сучасна молодь приділяє значну увагу ціннісно-смісловій сфері професійної діяльності, що має знайти відповідне відображення в концепції професійної орієнтації: пошук сенсів, розвиток рефлексії та емоційного інтелекту, формування критичного мислення мають стати невід'ємними елементами системи.

Загалом, ключові інноваційні пропозиції щодо удосконалення усталених традиційних концепцій профорієнтації молоді в умовах викликів воєнного часу мають передбачати наступні умови:

- розроблення та впровадження нових психологічно-діагностичних методик та підходів до профорієнтаційного тестування з метою точнішої ідентифікації основних можливостей, прагнень та обмежень їх реалізації для кожного майбутнього абітурієнта;

- апгрейд технологічного та інформаційно-комунікаційного забезпечення систем професійної орієнтації;

- впровадження в закладах загальної середньої освіти посади кар'єрного радника та навчального курсу «Вступ до фаху»;

- залучення потенціалу сучасних технологій змішаної та віртуальної реальності для створення візуалізованого середовища майбутньої професійної діяльності, що дозволить мінімізувати помилкові рішення молоді щодо вибору фаху;

- організація автоматизованого процесу дослідження особистості (соціальні, індивідуально-психологічні, психофізіологічні особливості) з використанням діагностичних методів обстеження;

- забезпечення психолого-педагогічних умов для самоаналізу з метою професійного самовизначення;

- забезпечення можливості інтерактивної взаємодії та зворотного зв'язку.

Зважаючи на виділені пріоритети, можна підсумувати ключові недоліки організації профорієнтаційної роботи в Україні в часі війни, серед яких – відсутність кваліфікованих спеціалістів-профорієнтологів, недостатній рівень відповідного інформаційно-методичного та матеріально-технічного забезпечення, відсутність систематичного, диференційованого індивідуального підходу до кожного учня, низький рівень інформування, перебування дітей у стані гострого та хронічного стресу.

В умовах воєнного часу система професійної орієнтації має бути спрямована не лише на освітню, але й на психотерапевтичну функцію, задоволення першочергових потреб молоді, надання ціннісного змісту її майбутньому. Залучення стейкхолдерів на рівні державних інституцій, місцевого самоврядування, закладів освіти, роботодавців дозволить трансформувати підходи до професійної орієнтації таким чином, щоб сформувати стійке забезпечення майбутньої освітньо-професійної реалізації учнів, ефективно реагувати на динаміку ринку праці та світові тенденції, розвивати відкрите адаптивне демократичне молоде суспільство, що буде успішно реалізовуватись навіть за складних кризових соціальних викликів.

Висновки. Інтегровану профорієнтаційну діяльність у системі загальної середньої освіти слід розглядати як освітню діяльність, що сприяє самовдосконаленню та генеруванню знань, отриманих у період усього попереднього освітнього процесу і творчо та цілеспрямовано впливає на професійне самовизначення випускника та розкриття його творчих здібностей. Українська молодь переживає складні умови війни, відчуває страх перед невизначеністю майбутнього. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології можуть суттєво підвищити ефективність профорієнтаційної роботи, проте їх впровадження в школах наразі є фрагментарним.

Проведення консультацій, занять та екскурсій з використанням інформаційних та освітніх онлайн-ресурсів реалізує завдання обміну

інформацією із зовнішнім середовищем, своєчасного реагування на перетворення у галузі педагогіки, техніки та соціального життя. Знання та прогнозування тих чи інших напрямів сучасних освітніх програм, вміння спілкуватися зі студентами та випускниками шкіл створюють той комунікаційний сервіс, який дозволяє суттєво підвищити якість педагогічної діяльності у профорієнтаційній роботі.

Індивідуальне ставлення до вибору професії є результатом всього освітнього процесу – сукупність освітньої діяльності старшокласника у науково-виробничому середовищі вишівського комплексу, самостійної активно-пошукової діяльності у світі професій та творчого потенціалу особистості. Узагальнені дані проведеного дослідження констатують факт необхідності апгрейду підходів до інтегрованої підготовки учнів старших класів у системі довшівської освіти, що розглядається як концептуальна модель нового сучасного напрямку профорієнтаційної роботи у системі «школа – виш».

Перспективи подальших наукових пошуків в межах тематики вбачаються у вдосконаленні підходів до профорієнтаційного тестування шляхом поєднання традиційної методологічної основи та цифрових інструментів.

Список використаних джерел

1. Концепції професійної орієнтації та кар'єрного консультування у системі освіти України на 2025–2027 роки. URL: <https://surl.li/otluiw>
2. Охріменко З. В. Роль трудового виховання і профорієнтації в умовах воєнного стану. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць*. Том 1. № 1 (103). 2022. С. 150–160. URL: https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/396
3. Берегова Г. Д., Фролова М. Е., Момоток О. М. Психологічні аспекти зміни пріоритетів у виборі професії серед здобувачів вищої освіти під час

військового стану. *Вчені записки*. 2024. №63. <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2024.5/10>

4. Пильтяй О. М. Сучасні тенденції та проблеми у підготовці учнів до вибору професії в навчальному процесі. *Молодий вчений*. 2020. № 5 (81). С. 400–406. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/5/82.pdf>

5. Павлик Н.В. Нова українська школа – нові вимоги до сучасного педагога. *Профорієнтація: стан і перспективи розвитку*: збірник матеріалів Х ювілейних Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2020. С. 82–88. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720282>

6. Хоменко Є. Г. Психологічне благополуччя студентської молоді у військовий час. *Науковий вісник*. 2023. № 51. С. 20–35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.51.20>.

7. Сірий Є. В., Сіра О. В., Заславська Л. В. Інституційне сприяння можливості фахової залученості молодих українців в умовах війни. *Економіка. Управління. Інновації*. 2025. №36. С. 212-233. DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2024-1(36)-15

8. Половцев О.В., Зубаль О. П. Цілісна профорієнтаційна система як один з основних аспектів ефективного управління людськими ресурсами. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2025. №1(3). Вип. 94. С. 416-425. <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2025.3.1.50>

9. Mishchenko M., Shapovalyuk K. Formation and development of vocational guidance work in Ukraine. *Psychological Journal*. 2021. No. 7. P. 51–56. URL: <https://doi.org/10.31499/2617-2100.7.2021.234582>

10. Amelina V. Трансформації життєвих стратегій української молоді в умовах війни. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth*

Education. 2023. №27(1). Р. 5-14. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2023-27-1-5-14>

11. Лозовецька В., Ханецька Т. Огляд чинників вибору професії випускниками. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 2(36). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2\(36\)-732-741](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2(36)-732-741)

12. Кривенчук Ю., Грицик О. Інтелектуальна система вибору майбутньої професії. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. Вип. 295. № 2. С. 101-104. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5732-2021-295-2-101-104>

13. Предко В. В. Складна життєва ситуація як провідна мова формування життєстійкості особистості. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2021. №1. С. 74–99. <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2021-54-1-74-99>.

14. Хачатрян В., Красняк О. Економічна безпека в умовах воєнного стану як фактор формування ринку молодіжної праці. *Міжнародний науковий журнал з менеджменту, економіки та фінансів*. 2024. №3(1). С. 24–37. <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240301.03>

15. Мицишин М., Симканич Т. Зміна професійних ціннісних орієнтацій студентів-психологів у період війни. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. № 66(2). С. 71–78. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-66-2-71-78>

16. European Education Area, 2023. <https://education.ec.europa.eu/>

17. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2024). <https://mon.gov.ua/>

18. Кравченко А. Вплив гендерних стереотипів на вибір молоддю професії та конкурентоспроможність на ринку праці. *Молодь і ринок*. 2021. №9(195). URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243958>